

*Аліна Трутень,**Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ)*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ВИХОВАНOSTІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВОДНИХ РЕСУРСІВ У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті визначено критерії вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний та відповідні показники. Обґрунтовано рівні вихованості означеної цінності: високий, середній, низький. Підкреслено, що кожному рівню вихованості відповідає певний тип ставлення студентів до водних ресурсів: високому рівню – турботливий, середньому – раціональний, низькому – байдужий.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення до водних ресурсів, вихованість особистості, критерії, показники, рівні.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогоднішній день, існує реальна загроза порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі в результаті технологічної діяльності людини. Тому виникає необхідність розробки і додержання особливих правил користування водними ресурсами, раціонального їх використання та екологічно спрямованого захисту. Одним з підходів до розв'язання цієї проблеми є формування в кожній людині нового мислення, що спрямоване на зміну стратегії у визначенні мети, шляхів і методів розвитку цивілізації як необхідного чинника виживання людства в умовах екологічної кризи. Саме тому сучасна система освіти має бути спрямована на те, щоб виховати, насамперед у студентів, ціннісного ставлення до водних ресурсів на основі знання законів природи, відповідно до логіки природних процесів.

Вихованість у студентів ціннісного ставлення до водних ресурсів ми розглядаємо як результат цілеспрямованого процесу формування у студентів такого особистісного утворення, яке характеризує місце трудової діяльності в загальній системі цінностей особистості та проявляється в їх бажанні відповідально, сумлінно, та активно проводити добродійну трудову діяльність, що є добровільною та безкорисливою на користь інших людей. При цьому досить важливо визначити результати цього процесу, здійснивши діагностику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів розглядається в основному в контексті виховання ціннісного ставлення до природи. Значна кількість сучасних досліджень науковців-екологів, таких, як А.Самсонова, В.Абрамович, Є.Яковлев, Н.Бушин, В.Лаврик, Г.Рудько та ін., говорить про те, що впродовж останніх кількох десятиріч погіршується екологічний стан навколишнього природного середовища в Україні: виснаження ґрунтів, забруднення річок, дигресія лісових екосистем тощо.

Проблемам виховання присвячені праці педагогів сучасності таких як С. Ніколаєнко, В. Шинкарук, Р. Сопівник, Г.Шевченко, І. Буцик, І. Сопівник, І. Бехта ін.

Питання визначення критеріїв вихованості особистості досліджено в працях таких науковців, як Т. Анікіна, В. Дзюба, М. Качур, П. Онищук, Р. Петронговський та ін.

На законодавчому рівні прийнято Земельний (1992), Лісовий (1994), Водний (1995) кодекси, низка законів про раціональне використання та охорону природи в Україні, а саме «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про екологічну експертизу» (1995) та ін., розроблено проект Стратегії національної екологічної політики на період до 2020 р

Водний кодекс, в комплексі з заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприятиме формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення та вичерпання [1].

Метою статті є обґрунтування критеріїв та показників вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу й оцінки ефективності виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів, для визначення дієвих форм, методів, засобів його реалізації необхідно здійснити рівневу диференціацію сформованості ціннісного ставлення до водних ресурсів на основі розроблених критеріїв та показників.

Нами визначено сутність поняття ціннісне ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти. Ми вважаємо, що ціннісне ставлення до водних ресурсів – ставлення людини до водних ресурсів, що проявляється у їх збереженні, приймаючи заходи пов'язані з попередженням забруднення, очищення та відновлення, що допоможе довести до відома світової громадськості проблеми якості води, екосистем і добробуту людини в цілому.

Щоб визначити рівень вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти, потрібно розкрити сутність поняття «критерій».

Критерій виступає засобом, інструментом оцінки, а не самою оцінкою. У довідковій та спеціальній літературі критерій визначається як засіб для судження, ознака, на підставі яких здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [5, с. 156].

Критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ. Ступінь вияву, якісна спрямованість, визначеність критерію виражається в конкретних показниках [2, с. 96].

В свою чергу, конкретним вимірюванням критерію є показник, який робить його доступним для вимірювання і спостереження. Г. Іванова, вважає, що число показників має бути зведено до мінімуму, тому що вони повинні бути зрозумілими, конкретними, доступними для вимірювання [3, с.193-198].

Критеріями вихованості є ті якості особистості, що сформувалися в єдності мотиву та дії, тому саме сформованість соціально цінних мотивів дій і вчинків свідчить про ефективність виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів. Показниками вихованості є рівень сформованих потреб, почуттів, звичок. Переборюючи всі інші спонукання, бажання, які заважають його реалізації, здатність діяти під впливом власного наміру, свідчить про те, що особистість керує своїми мотивами та поведінкою. Визначення рівня вихованості студентів передбачає безпосереднє оцінювання якостей, цілеспрямоване спостереження за поведінкою та діяльністю [4].

Ціннісне ставлення до водних ресурсів відповідає принципам сталого розвитку, позначається на самовизначенні студентів, реалізується у взаємодії з навколишнім природним середовищем.

Для виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти ми виділили такі 4 групи цінностей:

1) *загальнолюдські* – відповідальність, бережливість, моральність, справедливість, дбайливість;
2) *екологічні* – знання про водні ресурси та бережливе ставлення до них, сприйняття води як однієї із найголовніших природних ресурсів людства, без якої неможливо уявити життя, раціональність при використанні водних ресурсів;

3) *господарсько-економічні* – організаторські здібності, вміння передбачати наслідки своєї діяльності та нести відповідальність за свої вчинки, дотримання вимог сталого розвитку суспільства;

4) *патріотичні* – любов до рідної землі, повага до української історії та її героїв, пошана до українських звичаїв та традицій, готовність до захисту Батьківщини та почуття відповідальності за її долю.

У результаті аналізу наукових джерел нами визначені такі критерії вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний.

В основі *когнітивного критерію* лежать знання, які є складовою особистісного розвитку студента аграрного закладу вищої освіти. Даний критерій відображає засвоєння знань про водні ресурси, прагнення узагальнювати і аналізувати матеріал. Показниками когнітивного критерію є: розуміння студентами значення водних ресурсів в процесі розвитку суспільства, наявність знань про сутність водних ресурсів як цінності.

Критерії та показники вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти

Критерії	Показники
Когнітивний	знання про водні ресурси та їх історію використання; знання про стан води у навколишньому природному середовищі; знання про використання води у народному господарстві;
Ціннісно-мотиваційний	усвідомлення значущості води в навколишньому природному середовищі; сприйняття води як однієї із найголовніших природних ресурсів людства, без якої неможливо уявити життя;
Діяльнісний	готовність до збереження водних ресурсів; готовність відстоювати свої права і свою громадську позицію; участь у заходах, присвячених Всесвітньому дню води; самовдосконалення особистості, самовиховання.

Ціннісно-мотиваційний критерій виявлять у ставленні студента аграрного закладу вищої освіти до навколишнього середовища. Показниками даного критерію є: усвідомлення студентами водних ресурсів як особистісної та суспільної цінності, сприйняття води як одного із найголовніших природних ресурсів людства, без якого неможливо уявити життя. Цінності виконують функцію стимулів, створюють умови для реалізації активності особистості.

Основною складовою *діяльнісного критерію* є вміння. Свідченням виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів аграрних закладів вищої освіти є вміння раціонально використовувати водні ресурси. Показниками даного критерію є: впевненість у собі, готовність до збереження водних ресурсів, готовність відстоювати свої права і свою громадську позицію, участь у заходах, присвячених Всесвітньому дню води, вміння приймати самостійні рішення та відповідати за них, самовдосконалення особистості, самовиховання.

За поданими критеріями та показниками визначено 3 рівні вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти: високий, середній та низький.

Високий рівень – студент має розвинену потребу у самовихованні ціннісного ставлення до водних ресурсів; має глибокі та ґрунтовні знання про водні ресурси, історію їх використання; досконало знає про стан води у природному середовищі та про використання води у народному господарстві; розуміє сутність та специфіку обраної професії; усвідомлює значущість води в навколишньому середовищі; сприймає воду як одну із найголовніших природних ресурсів людства, без якої неможливо уявити життя, готовий приймати участь у заходах, присвячених збереженню водних ресурсів.

Середній рівень – студент має частково виражену потребу у самовихованні ціннісного ставлення до земельних водних ресурсів; володіє несистемними знаннями про водні ресурси, історію їх використання; знання про стан води у природному середовищі та про використання води в навколишньому середовищі мають ситуативний характер; частково розуміє сутність та специфіку обраної професії; в окремих ситуаціях усвідомлює значущість води в навколишньому середовищі; іноді сприймає воду як одну з найголовніших природних ресурсів людства, без якої неможливо уявити життя, від випадку до випадку приймає участь у заходах, присвячених збереженню водних ресурсів.

Низький рівень – студент не має розвиненої потреби у самовихованні ціннісного ставлення до водних ресурсів; має фрагментарні знання про водні ресурси, історію їх використання; не знає про стан води у природному середовищі та про використання води у народному господарстві; не розуміє сутність та специфіку обраної професії; не усвідомлює значущість води в навколишньому середовищі; не сприймає воду як одну із найголовніших

природних ресурсів людства, без якої неможливо уявити життя, не готовий приймати участь у заходах, присвячених збереженню водних ресурсів

Кожному рівню вихованості відповідає певний тип ставлення студентів до водних ресурсів:

високому рівню – турботливий (до даного типу ставлення віднесено студентів зі стійкою моральною позицією стосовно водних ресурсів, які є ініціаторами екологічної діяльності, вимогливі до себе, засуджують порушення правил поведінки в природному середовищі);

середньому рівню – раціональний (до даного типу ставлення віднесено студентів, які знають моральні норми та правила поведінки в навколишньому природному середовищі, але не завжди дотримуються їх, вони розуміють необхідність вирішення екологічних проблем, але не вміють визначати особисту роль у цій справі);

низькому рівню – байдужий (до даного типу ставлення віднесено студентів, для яких характерний низький рівень самоконтролю щодо взаємодії з водними ресурсами, намагання перекласти відповідальність за скоєння негативного вчинку стосовно природного середовища на іншого.

Ціннісне ставлення студентів до водних ресурсів розглядається як внутрішня готовність студентів до екологічно доцільної взаємодії з природою, яка базується на усвідомленні самоцінності об'єктів природи, їх цінності для суспільства і кожної людини зокрема.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, від рівня сформованості ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів аграрних закладів вищої освіти залежить розвиток в українському суспільстві громадянської відповідальності, соціальної активності, духовності, що є запорукою становлення особистості як громадянина, здатного жити й творити в інтересах держави.

Вважаємо, що діагностування рівня вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів можна здійснювати за такими критеріями, як когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний та відповідними показниками. На основі виділених критеріїв та показників визначено 3 рівні вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти: високий, середній, низький.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне висвітлення зазначеної проблеми. Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні рівня вихованості ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Джерела та література

1. Водний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом. Хмельницький, 2004. – 376 с.
3. Захарова О.С. Структурно-содержательные основы педагогической деятельности специалиста в области юриспруденции / О.С. Захарова // Этнопедагогизация процесса обучения и воспитания в современном образовательном учреждении: сборник научных статей. – Чебоксары, 2005. – С. 193–198.
4. Сергєєнкова О. П. Педагогічна психологія: навч. посібник /О. П. Сергєєнкова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О.С.Мельничука. – К.: Голов.ред. УРЕ, 1974. – 776 с.

References

1. Vodnyi kodeks Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
2. Halimov A. V. Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnix ofitseriv-prykordonnykiv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom. Khmelnytskyi, 2004. – 376 s.
3. Zakharova O.S. Strukturno-soderzhatelnye osnovy pedahohycheskoi deiatelnosti spetsyalysta v oblasti yurysprudentsyy / O.S. Zakharova // Etnopedahohyzatsiya protsesssa obuchenya y vospytanyia v sovremennom obrazovatelnom uchrezhdenyy: sbornyk nauchnykh statei. – Cheboksary, 2005. – S. 193–198.
4. Serhieienkova O. P. Pedahohichna psykhohohiia: navch. posibnyk /O. P. Serhieienkova. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2012. – 168 s.
5. Slovnyk inshomovnykh sliv / za red. O.S.Melnychuka. – K.: Holov. red. URE, 1974. – 776 s.

Трутенъ Алина Викторовна. Критерии и показатели воспитанности ценностного отношения к водным ресурсам у студентов аграрных высших учебных заведений. В статье определены критерии воспитанности ценностного отношения к водным ресурсам: когнитивный, ценностно-мотивационный, деятельностный и соответствующие показатели. Обоснованы уровни воспитанности обозначенной ценности: высокий, средний, низкий. Подчеркнуто, что каждому уровню воспитанности соответствует определенный тип отношения студентов к водным ресурсам: высокому уровню – заботливый, среднему – рациональный, низкому – равнодушен.

Ключевые слова: ценность, ценностное отношение к водным ресурсам, воспитанность личности, критерии, показатели, уровни.

Truten Alina Viktorivna. Criteria and indicators of education of values-based attitude to water resources in students of agricultural higher education institutions. The article defines the criteria for education of the value of the relation to water resources: cognitive, value-motivational, business and relevant indicators. The level of education of the indicated value are grounded: high, medium, low. It is emphasized that a certain type of students' attitude to water resources corresponds to each level of education: a high level – caring, medium – rational, low – indifferent.

Keywords: value, values-based attitude to water resources, personality development, criteria, indicators, levels.

Стаття надійшла до редколегії 05.12.2018 р.

УДК 781.63

Юлія Турич, Ірина Кузава

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття присвячується вивченню й теоретичному обґрунтуванню проблеми психолого-педагогічного керівництва процесом музичного сприймання у студентів мистецьких спеціальностей. На основі вивчення та аналізу наукової, педагогічної, психологічної, культурологічної, філософської та мистецтвознавчої літератури з означеної проблеми, автор конкретизує і теоретично обґрунтовує зміст понять «музичне сприймання», «психолого-педагогічне керівництво»; розкриває зміст культури музичного сприймання, аналізує процес формування музичного сприймання у професійній підготовці студентів мистецьких спеціальностей; визначає особливості музичного сприйняття у студентів мистецьких спеціальностей.

Ключові слова: музичне сприймання, педагогічне керівництво, студентська молодь, мистецькі спеціальності

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Важливим чинником у підготовці студентів мистецьких спеціальностей є виховання їх музично-естетичної культури. На цьому наголошено в державних документах – Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді України, Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років, Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепції та Комплексній програмі художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних закладах.

Орієнтація сучасної освіти на особистість створює сприятливі умови для розробки та застосування нових педагогічних технологій, активних методів та інтерактивних технік навчання, мета яких полягає у створенні оптимальних умов для розвитку та становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування музичного сприйняття досить складна, багатоаспектна і багатогранна. Протягом ХХ століття її вивченням займалися представники різних галузей науки: естетики (В. Блудова, Ю. Борев, Є. Волкова, М. Каган, В. Максимов, Б. Мейлах, Г. Панкевич, С. Раппопорт, А. Сохор, Г. Шингаров та ін.), музикознавства (Б. Асаф'єв, В. Медушевський, І. Рижкін, Н. Очеретовська та ін.); психології (С. Беляєва, Л. Виготський, А. Костюк, Г. Кечхуашвілі, А. Леонтьєв, Є. Назайкінський,